

Մատրիայի տերութեան ընդհանուր վե-
ճակը¹ :

ՄԱՍՏՐԻԱՅԻ վաճառականութիւնը օրէ
օր ծաղկելու վրայ է : Վաճառորն աւա-
հանգիստը (Թրեստ քաղաքն է, որ քա-
նի գնաց մեծցաւ հարըստցաւ . բայց
Ս ենետիկն ալ հիմա զատն աւահան-
գիստ ըլլալով, և նաւերուն ներսմըտ
նելու ճամբան ապահովալով աս տա-
րիներս շատ առաջ գնաց : Մէնուն
յայտնի է Ս ղոյտ ըսուած ընկերութե-
լոգէնաւերուն անդադար երթեւե-
կութիւնն որ կրնեն դէպ'իարեւելք . և
թէ որ Ս եննայէն ինչուան (Թրեստ ե-
ղած երկրթէ ճանապարհն ալ քիչ ա-
տենէն լմընայ, ան ատեն Ս արսա-
ւիայէն Ս եննա՝ (Թրեստ՝ Ս ենետիկ
ու Ս իլան՝ այնպիսի արագութեթ եր-
թալ գալը մեծամեծ օգուտներ պիտի
ընէ կրնեն Մատրիայի վաճառակա-
նութեանը : Պոհեմիային մէջ գըտ-
նուած հանքային ածուխին ընդար-
ձակ հանքերը անբաւ հարստութեան
գուռ են Մատրիայի տերութեան
համար, այնպէս որ հիմա տարին գը-
րեթէ 700,000 արծաթ ֆիորինի ա-
ծուխ կելլէ միայն անկէ, (թող (Թի-
րոլէն՝ Տալմացիայէն և ուրիշ կողմե-
րէն ելածը : Ս իջերկրական ծովին
արեւելեան կողմերը Մատրիայի դրօ-
շակով պտըտող նաւերը շատ են, բայց
Ս և ծով կամ Պալթիկ ծով անցնողնե-
րը խիստ քիչ . նմանապէս Մերիկա
ու արեւելքի հեռաւոր ծովերը հազիւ
թէ քանի մը տարին մէյմը կերենան
աւստրիացի նաւեր . իսկ ան երկիր-
ներուն հետ ըրած վաճառականու-
թիւննին սովորաբար անգղիացւոց ու
գաղղիացւոց ձեռքովն է : Ինդհան-
րապէս Մատրիայի դրօշակով քա-
լող նաւերը 516 հատ են, որ երկայն
ճամբաներ կրնան ընել . միջակ ճամ-
բայ ընելու հրաման ունեցողները
1320 հատ են, իսկ կարճ ճամբորդու-

թիւններու 1345 . և բոլորը մէկէն
13,800 նաւավար ունին : Վանուբին
նաւարկութիւնը, որ սկսաւ 1831ին՝
շատ օգնեց Մատրիայի վաճառակա-
նութեանը ծաղկելուն . որովհետեւ
անով հիմա շոգենաւերը մէկդիէն
ինչուան Պօլիս ու Տրապիզոն կերթան
կուգան, մէկալ դիէն ալ ինչուան
Ս ինց ու Սաթիսպոնա քաղաքները :
Իսկ երկրթէ ճամբաները տարուէ
տարի շատնալու վրայ են, որով տե-
րութեան գրեթէ բոլոր գլխաւոր քա-
ղաքները իրարու հետ և ուրիշ սահ-
մանակից քաղաքներու հետ կըմիա-
նան :

Մատրիայի հետզհետէ առաջ եր-
թալուն մէկ նշանն ալ՝ մէջի ամէն
տեսակ մեծագործութիւններուն օրէ
օր աւելնալն է . Պուտա քաղաքը Վա-
նուբին վրայ երկրթէ կամուրջ մը շի-
նուելու վրայ է որ գրեթէ 1600 ոտք
երկայնութիւն ունի . աս կամուրջին
ծախքը առաջուց հաշիւ եղած է վեց
միլիոն ֆիորինի : Պոհեմիայի մէջ Պե-
րաւն գետին վրայ ալ կամուրջ մը շի-
նուելու վրայ է որ 400,000 ֆիորինի
կըլլայ : Սանաւոր հարուստ ընկե-
րութիւններ հետզհետէ շատցնելու
վրայ են ուսումնական և արուեստից
դպրատունները, և կենցաղօգուտ
շինուածքները, մանաւանդ Պոհե-
միա, ստորին Մատրիա և Սաճառ-
ստան : Սուխայի, ապակիի, կտաւի
ու բանձարէ հանած շաքարի գոր-
ծարանները խիստ ծաղկած են . բա-
րակ մեքենաներ ու գործիքներ ալ
շատ աղէկ կըշինուին Ս եննա, միայն
թէ աստղաբաշխական գործիքներուն
բարակութիւնը դեռ Մագդիայի՝ Վազ-
դիայի ու Պաւերայի գործիքներուն
չեն հասնիր : Խիստ անուանի է նաւ
աղահանքը որ ունի Սալպուրկ, Սա-
ճառստան ու Սալիցիա . իսկ ոսկիի և
արծաթի հանքերուն կողմանէ Սու-
սաստանէն ետքը էն հարուստ երկի-
րը Մատրիան է . ծծումբը բաւական
առատ է, բայց կապարն ու անագը
քիչ է . սնդիկն ալ Սպանիայի սնդիկին

¹ Տես օրագրիս 155 էրեսը :

չափ առատ չէ : Դոմպարտիոյ և Սե-
նետկոյ գաւառներուն մէջ խիստ ա-
ռատ է բրինձն ու մետաքսը :

Սփրինկէր անունով երևելի աշ-
խարհագէտին խօսքին նայելով, Բէս-
տրիայի տարեկան մաքուր եկամուտը
հիմա 136 միլիոն ֆիորին է . իսկ առ-
կէ առջի կայսեր թագաւոր նստած
ատենը 86 միլիոն է եղեր : Բէս եկա-
մուտը բոլոր տէրութեան բնակիչնե-
րուն վրայ զարնելով մարդ գլուխ
չորս չորս ֆիորին կիցնայ . ըսել է թէ
ամէն մարդու թագաւորական փան-
ձին տուածը տարին չորս ֆիորին է
ընդհանրապէս : Բէս եկամուտներուն
48 միլիոնը պարզ տուրքերէն կուգայ, քի-
ւերկիրներէ , տներէ , արհեստներէ ,
վաճառքներէ և գլխաւորապէս . իսկ 80
միլիոնը երկրորդական տուրքերէն կու-
գայ . զոր օրինակ դրսի երկիրներու
վաճառքներէն , աղի ու ծխախոտի
մենավաճառութիւն , թղթերու կնիք-
ներէն , թագաւորական ստացուածք-
ներէն , թղթատարութեան պաշտո-
նէն , լոթէն , և այլն : Բայց աս եկա-
մուտները տէրութեան ամէն գաւառ-
ներէն ալ նոյն համեմատութեամբ
չեն գար : Իսկ տէրութեան պարտքը
կըսեպուի 996 միլիոն ֆիորին , որ
Բէսգլխայի պարտքին ութերորդ մա-
սը , և Վաղղիայի պարտքին կէսն է ,
և օրէ օր ալ պակսելու վրայ է :

Բայց չափ ընդհանուր հաշիւներով
վեր 'ի վերոյ տեղեկութիւն մը միայն
ուղեցինք տալ ասմեծ կայսերութեան
վրայ . բայց ուրիշ անգամ ալ առիթ
կունենանք աւելի մանր տեղեկու-
թիւններ տալու :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Լազարեան ազգասփոյն վրայ համառօտ
տեղեկութիւն :

ՅօժԱՐ սրտով կրփութանք կատա-
րել ան խոստմունքը , մանաւանդ թէ

փափաքը որ յայտնեցինք օրագրիս 63
երեսը , և համառօտ տեղեկութիւն
մը կուտանք ազնիւ Լազարեանց ազ-
գատոհմին և իրենց ուսումնարանին
վրայ : Բէս մեծանուն տունը իր ազ-
գասիրական ջանքին համար , և ընդ-
հանրապէս մեր ազգին ցցուցած մե-
ծամեծ բարերարութիւններուն հա-
մար , իրաւունք ունի որ ոչ միայն
ուսուսատանի՝ հապա նաև բոլոր աշ-
խարհիս հայերէն ճանչցուի , և ար-
ժանաւոր գովեստ ու շնորհակալու-
թիւն ընդունի :

Լազարեանց ազգատոհմին բուն
հայրենիքը նոր ջուղան է՝ Բայա-
հանի քովը : Երբոր ջուղայեցիք Պար-
սից բռնութիւններէն փախչելով ըս-
կան ցրուիլ հնդկաստան , ու տաճկա-
ստան , Լազար Լազարեան կամ Եղիա-
զար Եղիազարեանց ըսուած ազնիւ
պարոնն ալ եկաւ առաջ Բատերխան ,
ետքը Սոսքուա քաղաքը բնակեցաւ՝
չորս որդւով , որ կըսուէին Խաչիկ ,
Յովհաննէս , Սիմաս և Յովակիմ .
հոն սկսաւ մեծ վաճառականութիւն
ընել գոհարներու , և ինչուան Բմա-
դերտամու Եւրոպայի ուրիշ քաղաք-
ները անունը հռչակուեցաւ : Բիւ-
ատենէն գեղերու երկիրներու տէր
եղաւ , ու մետաքսեղէնի և դիպակի
գործարաններ բացաւ Սոսքուայի
մօտ տեղերը , որ խիստ անուանի ե-
ղան : Որդւոցը մէջ Յովհաննէսն իր
վեհանքն , բարեբարոյ , խոհական ու
ազգասէր բնութեամբը շատ առաջ
գնաց , այնպէս որ քիչ ատենի մէջ
ուսուսատանի էն հարուստներէն մե-
կը եղաւ . բայց աս պարծանքը ոչ-
ինչ էր՝ թէ որ չգիտնար իր հարստու-
թիւնը հասարակաց բարւոյն և իր
ազգին օգտին բանեցընել : Կործքով
յայտնի ըրաւ ան ազգասէր իշխանը
թէ՛ ինքը աս բանս ալ խիստ ազէկ
գիտցեր է . և այնպիսի բարերարու-
թիւններ ըրաւ իր ազգայիններուն որ
յաւիտեան պէտք չէ մոռցուին : Իսկ
երբոր վախճանը մօտեցաւ , նոր բա-
րերարութեամբ մըն ալ իր արդիւն-